

Информационното съдържание на брошурата отразява състоянието на българското законодателство и практика към юни 2015г.

Брошурата е изготвена от експертен екип по възложение на Фондация за достъп до права - ФАР (farbg.eu) в рамките на проект „Подобряване на достъпа до права на бежанците в България чрез повишаване на информираността и знанието“ (refugees.farbg.eu), финансиран по Програмата за подкрепа на неправителствени организации в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство www.ngogrants.bg.

Цялата отговорност за съдържанието на брошурата се носи от ФАР и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Програмата за подкрепа на неправителствени организации в България.

Възпроизвеждане на съдържанието на брошурата е допустимо при условие на точно посочване на източника и автора, като освобождаване от това условие има само при лично ползване.

Фондация за
достъп до права
Foundation for
Access to Rights

ПОЛЕЗНИ СЪВЕТИ ЗА ПОЛУЧИЛИ ЗАКРИЛА И УБЕЖИЩЕ В БЪЛГАРИЯ

ОСНОВНИ ПРАВА И ДОСТЪП ДО ТЯХ

СЛЕД ПОЛУЧАВАНЕ НА ЗАКРИЛА ИЛИ УБЕЖИЩЕ В БЪЛГАРИЯ, ПОЗНАВАНЕТО НА ПРАВАТА, КОИТО ИМАТЕ, И НАЧИНИТЕ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕТО ИМ, Е ВАЖНА ПРЕДПОСТАВКА ЗА ВАШЕТО АКТИВНО УЧАСТИЕ В ИНТЕГРАЦИЯТА ВИ В ПРИЕМАЩАТА СТРАНА.

1 ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Ако Ви е предоставен **статут на бежанец или убежище**, Вие имате правата и задълженията на **български гражданин**, с изключение на правото да участвате в избори за държавни и местни органи и в национални и местни референдуми, правото да участвате в създаването и да членувате в политически партии, правото да заемате длъжности, за които със закон се изисква българско гражданство и правото да бъдете военнослужещ, както и други ограничения, изрично предвидени със закон.

Ако Ви е предоставен **хуманитарен статут**, Вие имате правата и задълженията на чужденец с разрешено постоянно пребиваване в България.

2 ПРАВО НА ИНФОРМАЦИЯ

Имате право да бъдете уведомен за правата и задълженията, произтичащи от предоставения Ви статут, на език, който разбирате.

3 ГРАЖДАНСКА РЕГИСТРАЦИЯ

В срок от 14 дни от получаването на решението за предоставяне на статут сте задължен да се явите в общината на населеното място, където ще се установите, за да бъдете вписан, заедно с членовете на Вашето семейство, в регистъра на населението (да получите единен граждански номер (ЕГН)) и да ви бъде направена адресна регистрация). Трябва предварително да си намерите жилище и адрес, на който ще се регистрирате. Необходимо е наемодателят да е съгласен.

ВНИМАНИЕ: Не предоставяйте фалшив адрес, за да ускорите регистрацията!

Първо уведомете Държавната агенция за бежанците (ДАБ) за адреса в населеното място, където ще се установите. ДАБ изготвя писмо до общината на това населено място. При регистрацията в общината трябва да носите писмото от ДАБ, решението за предоставяне на статут и регистрационната Ви карта. Също така трябва да представите договор за наем, както и писменото съгласие на собственика на имота, чрез декларация по образец, подадена лично от него в общината, или чрез декларация с нотариална заверка. При адресна регистрация в общината се заплащат административни такси, които са различни за отделните общини. Подробна информация за необходимите документи и процедурата можете да потърсите на интернет страницата на съответната община.

В срок от 7 дни ще ви бъде издаден единен граждански номер (ЕГН), без да е необходимо да заплащате такса за него.

ВНИМАНИЕ: Без ЕГН не можете да получите документи за самоличност!

4

ИЗДАВАНЕ НА ДОКУМЕНТИ ЗА САМОЛИЧНОСТ

Документите за самоличност се издават от Министерството на вътрешните работи.

Документите за самоличност, необходими да удостоверите самоличността си в България, са следните видове:

- ▶ карта на **бежанец** (със срок на валидност 5 години);
- ▶ карта на чужденец, получил **убежище** (със срок на валидност 5 години);
- ▶ карта на чужденец с **хуманитарен статут** (със срок на валидност 3 години);

Посоченият срок се отнася до периода на валидност на документа, след който той трябва да бъде подновен, и не е срок на предоставения статут. Предоставеният статут не е ограничен със срок! За прекратяване и отнемане на статута, вижте точка 14 по-долу.

ВНИМАНИЕ: Издаването на документ за самоличност е задължително за всички лица, получили статут, които имат навършена 14 годишна възраст.

За **пътуване в чужбина**, в зависимост от получения статут, са Ви необходими съответно:

- ▶ удостоверение за пътуване зад граница на **бежанец**,
- ▶ удостоверение за пътуване зад граница на чужденец, получил **убежище**, или
- ▶ удостоверение за пътуване зад граница на чужденец с **хуманитарен статут**.

Срокът на валидност на удостоверението за пътуване зад граница е не по-голям от срока на валидност на картата на чужденец (посочена по-горе).

За издаването на документите е необходимо лично да подадете заявление в областната дирекция на Министерството на вътрешните работи по постоянен адрес, като представите решението за предоставяне на закрила/убежище, регистрационната Ви карта от ДАБ, удостоверение от общината за постоянен адрес, удостоверение от общината за вписване в регистрите на населението, както и документ за платена такса. След представяне на документите, служителят сменя биометрични данни (снимка и пръстови отпечатащи). Получаването на готовите документи се извършва лично или, по изключение, от друго лице, упълномощено с нотариална декларация.

Таксите за издаване на документи зависят от вида им и от времето за изготвяне, което сте избрал (издаване в срок до 30 или до 10 работни дни).

На **децата под 14 годишна възраст** не се издава карта, но може да им бъде издадено удостоверение за пътуване зад граница. Заявлението се подава от родител или настойник.

Издаването на карта е задължително за всички **деца, навършили 14 години**. Заявлението се подава лично и в присъствието на родител или попечител, който се подписва в заявлението. Заявлението за издаване на удостоверение

за пътуване зад граница на лица, навършили 14 години, но ненавършили 18 години, се подава лично, като родителят или попечителят изразява съгласието си за издаването на документа, като се подписва в заявлението. Документите за самоличност се получават от родител, настойник или попечител, а по изключение - от упълномощено лице, след представяне на нотариално заверено изрично пълномощно.

ВНИМАНИЕ: След смяна на постоянния адрес, в срок до 30 дни сте задължени да подадете заявление за издаване на нова карта. При загубване, кражба, повреждане или унищожаване на документ за самоличност, в срок до три дни сте задължени да подадете писмена декларация в Министерството на вътрешните работи или в представителство на Република България в чужбина. Ако не спазите тези задължения, може да Ви бъде наложена глоба.

Предварително проверете в посолството на държавата, за която искате да пътувате, какви са изискванията за влизане и пребиваване в нея на чужденци, получили статут на бежанец, хуманитарен статут или убежище в България. В случай, че пътуването включва преминаване транзитно по суша през територии на други държави, е необходимо да проверите какви са и техните изисквания за преминаване.

ПРАВО НА СЪБИРАНЕ СЪС СЕМЕЙСТВОТО

След като получите статут на бежанец, хуманитарен статут или убежище, имате право да поискате да се съберете с членове на семейството си на територията на България. Това право се отнася само до събиране със следните членове на семейството:

- ▶ съпруг/ съпруга или лицето, с което се намирате в доказано стабилна и дълготрайна връзка,
- ▶ деца под 18 години, които не се сключили брак, освен ако при изключителни обстоятелства висшият интерес на детето е свързан с първоначалното му семейство;
- ▶ деца над 18 години, които не са сключили брак, но само ако не са в състояние да осигурят сами издръжката си поради сериозни здравословни причини;
- ▶ родителите на всеки един от съпрузите, но само ако не са в състояние сами да се грижат за себе си поради напреднала възраст или тежко заболяване и се налага да живеят в едно домакинство със своите деца.

Необходимо е да подадете молба за събиране на семейство в ДАБ. Към молбата трябва да приложите доказателства за семейната връзка – например, документ за сключен брак или удостоверение за раждането на децата. Ако не разполагате с тези документи, можете да представите нотариално заверена декларация, съдържаща имената, рождените дати и местонахождението на членовете на семейството.

След като Ви бъде разрешено да се съберете с членове на семейството си, информацията се изпраща по служебен път в посолството на България в държавата, в която се намират те (в случай, че няма такова или временно не функционира: в посолство на България в друга държава, която отговаря за държавата, в която няма представителство). Членовете на семейството Ви следва да отидат до посолството, за да получат виза в паспорта си, с която да могат да пътуват до България. Ако не разполагат с паспорт, българските власти могат да им издадат и документ за пътуване. След пристигането в България, тук ще им бъде издадено разрешение за продължително пребиваване със срок една година с възможност за подновяване, без да се надвишава срокът на пребиваване, който имате Вие като титуляр.

Ако не разполагате с информация къде се намират в момента членове на семейството Ви, можете да се обърнете към Български червен кръст, който оказва съдействие за издирване на членове на разделени семейства чрез специална служба.

Ако получите отказ от ДАБ за събиране с членове на семейството Ви, можете да обжалвате решението в срок до 14 дни от връчването му пред съда. Решението на административния съд може да бъде обжалвано пред Върховния административен съд.

По време на производството по разглеждане на молбата Ви за закрила здравните осигуровки са били заплащани от ДАБ. След като получите статут/убежище и вземете българските си документи за самоличност, обърнете се към ДАБ за издаване на служебна бележка за платените от ДАБ здравни осигуровки досега. За да се установи връзка между вашето ЛНЧ и ЕГН в системата на Националната агенция за приходите (НАП), трябва да подадете молба в териториалното поделение на НАП по местоживеење и да приложите служебната бележка от ДАБ.

След като получите статут/убежище, Вие трябва сам да заплащате здравните си осигурителни вноски. Ако работите по трудов или граждански договор, здравните вноски се заплащат от Вашия работодател или възложител. Ако се регистрирате като самоосигуряващо се лице (такива са, например, лицата със свободна професия като лекари, занаятчиите, търговците, земеделските стопани), следва да подадете декларация по утвърден образец в компетентната териториална дирекция на НАП в седемдневен срок от започването или възобновяването на трудовата дейност.

Ако сте безработен, преди да започнете сам да превеждате дължимите здравноосигурителни вноски, трябва да подадете декларация образец 7 в териториално поделение на НАП по постоянен адрес. Декларацията се подава в срок до 25-то число на месеца, следващ месеца на възникване на задължението за осигуряване. В този срок трябва да платите и дължимата месечна вноска. Ако сте самоосигуряващо се лице по смисъла на КСО и сте подали декларация за прекъсване на дейността, също трябва да подадете декларация образец 7.

Тъй като размерът на осигурителните вноски е различен и подлежи на промяна, информирайте се каква е конкретната месечна сума, която следва да заплащате. Сумата на здравноосигурителната вноска за 2015 година е не по-малка от 16,80 лева на месец.

Ако не сте внесли повече от три месечни осигурителни вноски за

период от 36 месеца до началото на месеца, предхождащ месеца на оказаната медицинска помощ, Вашите здравноосигурителни права са прекъснати и трябва сами да заплатите оказаните медицински услуги. Можете да възстановите правата си като платите дължимите здравни вноски, но направените разходи за медицинска помощ преди това няма да Ви бъдат възстановени. Справка дали Вашите здравноосигурителни права са прекъснати и за кои месеци дължите здравни осигуровки може да направите на интернет страницата на НАП <http://www.nap.bg/>, в раздел „Електронни услуги със свободен достъп“.

Всяко здравноосигурено лице има право да избере **личен лекар**. Ако не сте избрал такъв по време на производството по разглеждане на молбата Ви за закрила/убежище, направете го възможно най-скоро. Имате право да промените вече избрания личен лекар в периода от 1 до 30 юни и от 1 до 31 декември.

Ако сте с непрекъснати здравноосигурителни права в България, имате право на **Европейска здравноосигурителна карта** (ЕЗОК). С този документ можете да ползвате спешна и неотложна медицинска и дентална помощ по време на престоя си в друга държава членка на Европейския съюз. ЕЗОК е безплатна. Повече информация за издаването има на страницата на ЕЗОК: <http://www.ezok.bg/>

В България училищното образование до 16-годишна възраст е задължително.

За да можете да започнете или продължите своето образование в българско училище, е необходимо да знаете **български език**. ДАБ има правомощия да организира курсове по български език, а някои неправителствени организации също предоставят шанс да научите езика. Информирайте се за наличните възможности.

За **признаване** на завършени в друга държава от I до VI клас, документите се подават до директора на българското училище, в което желаете да продължите обучението си. Документите за признаване на завършени от VII до последен гимназиален клас, както и за завършено основно образование, средно образование и/или професионална квалификация, се подават в Регионален инспекторат по образованието по Ваш избор. За признаване на висше образование с цел достъп до по-нататъшно обучение в системата на висшето образование, до обучение за повишаване на квалификацията и до докторантура, документите се подават в съответното висше учебно заведение (университет).

Имате право да кандидатствате в **университет** по реда и условията за български граждани.

Вие имате пълен достъп до българския пазар на труда.

За признаване на дипломи за завършено висше образование се обърнете към **Националния център за информация и документация**: www.nacid.bg/, телефон 0700 44 849. За признаване на завършени етапи на училищно обучение или степени на образование и професионална квалификация, вижте по-горе точка 8, „Образование“.

Ако имате издадено от чужда държава **свидетелство за управление на моторно превозно средство (МПС)**, за да бъде признато в Република България, трябва да отговаря на определени условия. Можете да потърсите информация в отдел „Пътна полиция“ към областната дирекция на Министерството на вътрешните работи по Вашия постоянен адрес. Ако свидетелството Ви за управление не отговаря на поставените условия, е необходимо да Ви бъде издадено свидетелство за управление на МПС в България, след като успешно положите изпит. Ще Ви е необходим и документ за завършено най-малко основно образование, а в случай че образованието Ви е завършено в чужда държава - удостоверение за признаване на най-малко основно образование (вижте по-горе точка 8 „Образование“).

Една от възможностите за намиране на работа е **регистрацията като безработен в дирекция “Бюро по труда”** към Агенцията по заетостта по постоянен или настоящ адрес. Регистрацията е задължителна и при кандидатстване за социално подпомагане. За да се регистрирате в дирекция “Бюро по труда” е необходимо да представите български документ за самоличност. Бюрото по труда има за цел да подпомага **Вашите усилия** да намерите работа с информация за свободни работни места, включване в курсове за професионална (пре) квалификация, професионално ориентиране и други. Адресите на дирекциите “Бюро по труда”, както и повече информация, можете да намерите на интернет страницата на Агенцията по заетостта: <http://www.az.government.bg/>

ДАБ има правомощия да организира **курсове по български език и**

професионална квалификация. Информирайте се за наличните възможности към момента.

Ако вече имате предложение за работа, настоявайте **да сключите договор** – трудов (ако имате работно време на определено от работодателя място) или граждански (ако Ви е възложено да извършите определена услуга-резултат). Договорът разписва ясно Вашите права и задължения – срокове, възнаграждение, обем и характеристики на работата и други.

Ако сте експлоатиран (например, не Ви плащат уговореното възнаграждение или няма здравословни и безопасни условия на труд), можете да подадете жалба в Инспекцията по труда <http://www.gli.government.bg/> или с помощта на адвокат да предприемете правни действия в районния съд.

В България наемането на работа на лица **под 16 години** или на лица между 16 и 18 години, но без разрешение, се наказва като престъпление, извършено от работодателя. По изключение, работодателят може да поиска разрешение от инспекцията по труда да приеме на работа лице между 15 и 16 години за извършване на работи, които са леки и не са опасни или вредни за здравето и за правилното развитие на детето и чието изпълнение не би било пречка за редовно посещение на училище или за участие в програми за професионално ориентиране или обучение.

10 СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Всеки човек е длъжен да се грижи да задоволява своите жизнени потребности. Ако все пак поради различни причини не можете да осигурите покриването на Вашите нужди и тези на семейството Ви, можете да подадете молба за социално подпомагане. Социалните помощи са месечни, еднократни и целеви.

Вие или Вашето семейство имате право на **месечна помощ**, ако доходът Ви за предходния месец е по-нисък от определен минимален доход. За всяко лице или

семейство този минимален доход е различен, в зависимост от личното положение на лицето и на всеки член на семейството (освен доходите, взема се предвид имущественото Ви състояние, семейното положение, здравословното състояние, трудовата и учебната заетост, възрастта Ви).

За инцидентно възникнали здравни, образователни, комунално-битови и други жизненоважни нужди може да Ви бъде отпусната **еднократна помощ** веднъж годишно.

Можете да кандидатствате за отпускане на **целева социална помощ** за издаване на лична карта.

Молбата за социални помощи се подава в **Дирекция “Социално подпомагане” към Агенцията за социално подпомагане** по постоянен адрес. За Вас и всички членове на семейството от 16г. до пенсионна възраст е необходима регистрация в дирекция “Бюро по труда” в срок от три месеца след получаване на решението за предоставяне на статут на бежанец, хуманитарен статут или убежище. Изисква се да представите лична карта (ако кандидатствате за целева социална помощ за издаване на лична карта: решението, с което Ви е предоставен статут). Необходими са документи, удостоверяващи семейното Ви положение, раждането на деца и др. Ако не разполагате с тях, можете да се обърнете към ДАБ за издаване на удостоверение, което да ги замести.

В срок до 20 дни от подаването на молбата, социален работник извършва социална анкета в дома Ви по постоянен адрес и изготвя социален доклад. В 7-дневен срок от изготвянето на доклада се издава заповед за отпускане или отказ на социална помощ. Ще бъдете уведомени писмено в 14-дневен срок от издаването на заповедта. Можете да обжалвате заповедта пред директора на регионалната дирекция “Социално подпомагане”. Решението на директора подлежи на обжалване пред съда.

Адресите на дирекциите ‘Социално подпомагане’, както и повече информация за необходимите документи за кандидатстване, можете да намерите на страницата на Агенцията за социално подпомагане www.asp.government.bg

РАЗРЕШЕНИЕ ЗА ПРЕБИВАВАНЕ НА ДЪЛГОСРОЧНО ПРЕБИВАВАЩ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Ако сте пребивавал законно и без прекъсване в България в рамките на 5 години, можете да подадете заявление за разрешаване на дългосрочно пребиваване в **Европейския съюз**. Това разрешение е със срок на валидност 5 години, като при изтичането му се подновява след представяне на заявление. Със статут на дългосрочно пребиваващ в Европейския съюз имате право да пребивавате в други страни-членки на Европейския съюз за **период по-дълъг от три месеца** с цел работа, обучение и други.

Откога се изчислява срокът на пребиваване, нужен за подаване на заявлението? Срокът на пребиваване се изчислява от момента на подаване на молбата Ви за международна закрила. Ако между момента на подаване на молбата Ви за закрила и получаването на български документ за самоличност са изминали обаче по-малко от 18 месеца, се зачита половината срок на пребиваване. Например, ако са изминали 10 месеца между подаването на молбата Ви за закрила и получаването на български документ за самоличност, само 5 месеца ще бъдат включени при изчисляване на срока Ви на законно пребиваване в Република България. Ако обаче са изминали повече от 18 месеца между подаването на молбата за закрила и получаването на български документ за самоличност, целият период, заключен между тези два момента, се счита за законно пребиваване в България.

Какво означава да пребивавате без прекъсване? Продължителността на едно отсъствие от България трябва да бъде по-кратка от 6 последователни месеца, като общата продължителност на всичките Ви отсъствия от България за пет години не трябва да превишава 10 месеца. Ако продължителността на едно Ваше отсъствие от България надвишава 6 месеца или ако за пет години сте отсъствали общо повече от 10 месеца, това може да бъде основание да Ви бъде отказано разрешение за дългосрочно пребиваване поради неизпълнение на условието за непрекъснато пребиваване.

При подаване на молбата за статут на дългосрочно пребиваващ е необходимо да приложите доказателства, че можете да издържате себе си и членовете на семейството си, както и че сте здравно осигурени или застраховани.

12 БЪЛГАРСКО ГРАЖДАНСТВО

Когато придобиете българско гражданство, Вие ставате и гражданин на Европейския съюз. За да кандидатствате за българско гражданство, трябва да отговаряте на определени условия. Ако имате **статут на бежанец** или **убежище**, трябва да сте го получили преди не по-малко от **3 години** към датата на подаване на молбата за гражданство. Ако имате хуманитарен статут, се изисква да сте го получили преди не по-малко от **5 години** към датата на подаване на молбата за гражданство.

Необходимо е да сте пълнолетен (навършил 18 години), да не сте осъждан за умишлено престъпление от общ характер от български съд и срещу Вас да няма образувано наказателно производство за такова престъпление (освен ако сте реабилитиран), да имате доход или занятие, което Ви дава възможност да се издържате, както и да владеете български език на високо ниво. От Вас не се изисква да се освобождавате от досегашното си гражданство.

Отказът на българско гражданство не може да се обжалва пред съд. Можете да подадете нова молба без ограничения.

Повече информация за изискванията и реда за кандидатстване за българско гражданство можете да намерите на страницата на Министерството на правосъдието: <http://www.justice.government.bg/>

За да получите български документ за самоличност (виж по-горе точка 4, „Издаване на документи за самоличност“) ще Ви бъде необходимо съгласието на **настойник** (ако сте под 14 години) или попечител (ако сте на възраст от 14 до 18 години). Ако сте настанен в специален дом за деца във Вашето положение, директорът на този дом е Ваш настойник или попечител. Имате право да бъдете настанен в такъв дом: обърнете се за съдействие към **социалния работник**, който Ви е представлявал по време на производството по разглеждане на молбата Ви за международна закрила или убежище.

Имате право да се съберете на територията на България с родителите си или, ако те са починали или са в неизвестност, с друг пълнолетен член на Вашето семейство или с лице, което отговаря за Вас по силата на закон или обичай. Молбата се подава в ДАБ (виж по-горе точка 6, **Право на събиране със семейството**).

Самият статут на международна закрила или убежище не е трайно решение на причините, които са Ви принудили да напуснете страната Ви на произход. Трайно решение е интеграцията Ви в приемащата държава (България) чрез, например, придобиване на статут на дългосрочно пребиваващ или на българско гражданство. Друго трайно решение е връщането Ви в страната Ви на произход при съществено подобряване на обстановката там. Международната закрила по своята същност е временна закрила, която замества липсващата национална закрила от държавата на гражданство. Поради това законът предвижда основания за прекратяване (преустановяване) на статута на международна закрила, сред които са:

- ▶ ако доброволно сте поискал закрила от държавата, чието гражданство притежавате; или
- ▶ ако сте придобил ново гражданство и сте получил закрила от държавата, чието гражданство сте придобил; или
- ▶ ако сте се завърнал доброволно с цел да се установите в държавата, която сте напуснал; или
- ▶ не можете повече да продължите да отказвате получаването на закрила от държавата, чието гражданство имате, след като обстоятелствата, в резултат на които сте получил международна закрила, са престанали да съществуват и промяната в обстоятелствата е достатъчно значителна, а не с временен характер.

Имате право да обжалвате преустановяването на Вашата международна закрила като подадете жалба до съда в срок до 14 дни от съобщаване на решението.